

Олександр
Пушкін

Євгеній Онегін

Олександр Пушкін
Євгеній Онєгін

«Мультимедийное издательство Стрельбицкого»

Пушкін О.

Євгеній Онегін / О. Пушкін — «Мультимедийное издательство Стрельбицкого»,

«Євгеній Онегін» — твір, який приніс своєму творцеві світову славу, став новою віхою розвитку російської літератури, і, безсумнівно, став найвизначнішим у творчості геніального Олександра Сергійовича Пушкіна. «Євгеній Онегін» — роман у віршах, робота над яким зайняла більше семи років. Непроста історія стосунків Євгенія Онегіна і Тетяни Ларіної, одягнена у вишукану віршовану форму, за визначенням Белінського, стала енциклопедією російського життя, і, поза сумнівами, не втратить своєї актуальності. Художній переклад твору здійснив видатний український поет — Максим Тадейович Рильський.

© Пушкін О.

© Мультимедийное издательство
Стрельбицкого

Содержание

Вступ	6
Глава перша	7
Конец ознакомительного фрагмента.	24

Олександр Пушкін

Євгеній Онегін

Роман у віршах

Petri de vanite il avait encore plus de cette espece d'orgueil qui fait avouer avec la meme indifference les bonnes comme les mauvaises actions, suite d'un sentiment de superiorite, peut-etre imaginaire.

Tire d'une lettre particuliere¹

---

¹ Проїнятий марнолюбством, він, опріч того, мав особливу гордість, що примушує визнавати з однаковою байдужістю як добрі, так і лихі вчинки, внаслідок почуття вищості, може, гаданої. З приватного листа (франц.). – Ред.

Вступ

Не світ хотівши звеселити
У гордості його пустій,
Поруку б я хотів явити,
Тебе гіднішу, друже мій,
Гіднішу мислей величавих,
Душі, де мрія розцвіта,
Де в шатах простих, нелукавих
Живе поезія свята;
Та що ж – лиш кілька глав пістрявих
Тобі в дарунок я зібрав,
Напівсмішних, напівпечальних,
Простонародних, ідеальних,
Недбалий плід моїх забав,
Хвилин натхнення бистрольотних,
Зів'ялих рано літ моїх,
Досвідчень розуму холодних
І серця записів гірких.

Глава перша

І жити квапиться, і почувать спішисть.
П. Вяземський

I

«Мій дядько чесний без догани,
Коли не жартом занеміг,
Небожа змусив до пошани
І краще вигадать не міг,
Воно й для інших приклад гожий;
Але яка нудота, боже,
При хворім день і ніч сидіть,
Не покидаючи й на мить!
Яке лукавство двоязике —
Напівживого розважать,
Йому подушку поправлять,
Журливо подавати ліки,
Зітхать і думку берегти:
«Коли ж візьмуть тебе чорти!»

II

Так у пилюці, на поштових
Гадав гульвіса молодий,
Що з волі Зевса прав спадкових
Набрав по всій рідні своїй.
Людмили друзі та Руслана!
З героєм нашого романа
Без передмов, у цей же час
Дозвольте познайомить вас.
Онегін, — друг мій, я зазначу,—
Родивсь на берегах Неви,
Де народились, може, й ви,
Чи вславилися, мій читачу.
Гуляв і я там в давні дні:
Та північ вадила мені.

III

Служивши чесно, без пороку,
З боргів покійник батько жив,
Три бали він давав щороку
І все за вітром розпустив.
Життя Онегіну сприяло:
Madame його гляділа дбало,
А там Monsieur узяв до рук,—
І всім на втіху ріс малюк.
Monsieur l'Abbe, француз убогий,
Щоб хлопчик сил не витрачав,
Всього, жартуючи, навчав,
В моралі був не дуже строгий,
Так-сяк за пустощі корив
І в Літній сад гулять водив.

IV

Коли ж юнацьких літ бурхливих
Прийшла Євгенію пора,
Пора надій і мук щасливих,
Француза прогнано з двора.
Дістав Онегін мій свободу,
Остригся під останню моду,
Як dandy той причепурився
І в колі вищому з'явивсь.
Він по-французьки, як годиться,
Міг розмовляти і писати,
Мазурку легко танцювати,
Умів незмушено вклониться;
Тож присуд був йому один:
Люб'язний і розумний він.

V

Ми всі навчались небагато,
Абияк і абичого,
Тож вихованням здивувати
В нас можна легко хоч кого.
Про юнака судці суворі
В загальнім присудили хорі:
Учений хлопець, та педант.
Він зроду любий мав талант
Про будь-що довго не шукати
В розмові гострого слівця,
З ученим виглядом знавця

В поважних справах німувати
І викликати усміх дам
Огнем нежданих епіграм.

VI

Латинь із моди вийшла нині;
Отож, як правду говорить,
Він знав доволі по-латині,
Щоб епіграфи розуміть,
Поміркувать об Ювеналі,
В кінці листа черкнути vale²,
З Вергілія процитувать
Умів сяк-так рядків із п'ять,
Копатись він не мав охоти
У хронології тяжкій,
Та завжди в пам'яті своїй
Часів колишніх анекдоти
Від Ромула до наших днів
Держав для всіх напоготів.

VII

Високої не мавши сили
Життя натхненню присвятить,
Не міг він, хоч і як ми вчили,
Хорей од ямба відрізнити.
Гомера лаяв, Феокріта;
Зате читав Адама Сміта
І сильний був економіст,
Тобто доводити мав хист,
На чім держава багатіє,
І чим живе, і як вона
Бува без золота міцна,
Коли продуктом володіє.
На все те батько не зважав
І, знай, маєтки заставляв.

VIII

---

² Бувай здоровий (лат.). – Ред.

Всього, що знав іще Євгеній,
У повісті не ознаймиш;
Та в чому він був справжній геній,
Що знав з усіх наук твердіш,
Що вибрав трохи чи не зроду,
Як труд, як муку й насолоду,
Чим виповняв він по краї
Нудьгу і лінощі свої,—
Була наука милування,
Яку прославив ще Назон,
За що скінчив, як марний сон,
В Молдавії, в краю вигнання,
У чужодальній стороні
Блискучі та бентежні дні.

ІХ

..
..
..

Х

Як рано міг він хитрувати,
Ховать надію, ревнують,
Зневіру й віру викликати,
Здаваться хмурим, умлівать,
Являться гордим і слухняним,
Холодним бути, полум'яним!
Як він томливо німував,
Як племенисто промовляв,
Які листи писав недбалі!
В одній меті, з одним чуттям,
Як забував себе він сам!
Як очі й ніжні, і зухвалі
Умів звести і опустить
Чи послухняні сльози лить!

ХІ

Як він умів новим здаватись,
Вражать невинність жартома,

В готовий розпач удаватись,
Годити силами всіма,
Як він належної хвилини
Передсуд юності невинний
Умом і пристрастю боров,
Як чатував він на любов,
Молив і вимагав признання,
Як, серця вчувши перший звук,
Добитися без довгих мук
Умів таємного стрівання,—
І, досягнувши милих прав,
Уроки в тиші їй давав!

ХІІ

Як рано міг він хвилювати
Серця кокеток записних!
Коли ж хотілось покарати
Йому суперників своїх,—
Як він отруйно лихословив!
Які пастки на них готовив!
Та ви, володарі дружин,—
Був з вами другом завжди він:
Його любив і муж лукавий,
Фобласа давній ученик,
І недовірливий старик,
І роконосець величавий,
Що шанував, як то і слід,
Себе, жону і свій обід.

ХІІ. ХІV

..
..
..

ХV

Іще в постелі він, бувало:
Йому записочки несуть.
Запросини? Та ще й чимало:
На трьох вечірках просять бути,

Там буде бал, там іменини.
Куди ж гульвіса наш полине?
Почне він як? Дарма питать!
Усіх він встигне облітать.
Тим часом в ранішнім уборі,
Надівши модний болівар,
Онегін їде на бульвар
І там гуляє на просторі,
Аж поки про обідній час
Брегет³ не нагадає враз.

XVI

Вже темно: в сани він сідає.
«Агей!» – почувся крик гучний.
Морозним сріблом одливає
Широкий комір бобряний.
Блискучий любленець химерин,
Жде у Talon його Каверін.
Ввійшов: і корок геть летить,
Вина комети струм кипить⁴,
Roast-beef чекає їх сочистий
І трюфлі, розкіш юних днів,
Французьких гордість кухарів,
І страсбурзький пиріг пашистий
Між сиром лімбурзьким живим
І ананасом золотим.

XVII

Ще спрага келихів жадає
Залить гарячий жир котлет,
А дзвін брегета сповіщає,
Що вже почавсь новий балет.
Театру злий законодавець
І перемінливий ласкавець
Найчарівливіших актрис,
Почесний завсідник куліс,
Онегін наш уже в театрі,
Де всяк, щоб вільність показать,

---

³ Брегет – кишеньковий годинник з майстерні французького майстра Брегета. Ці годинники відзвонювали хвилини.

⁴ «Вино комети» – вино збору 1811 року, вельми врожайного, що люди забобонні пояснювали впливом комети, дуже яскравої та близької до землі.

За entrechat⁵ ладен плескати,
Свистіти Федрі, Клеопатрі,
Моїну викликати – аби
Його почули між юрби.

XVIII

Чудовий край! Колись там, щирий
І незрадливий волі син,
Гримів Фонвізін, бог сатири,
І запозичливий Княжнін;
Там Озеров хвалу народну
І сліз данину благородну
З Семеновою поділяв;
Там наш Катенін воскрешав
Корнеля геній величавий;
Там вивів Шаховський їдкий
Своїх комедій жвавий рій,
Там і Дідло домігся слави,
Там, там, у присмерках куліс,
Минали дні мої колись.

XIX

О де ви, де, мої богині?
Скажіть – ті самі ви в цей час,
Чи іншим довелося нині
Змінити, не замінивши, вас?
Чи знов почую вас у хорі?
Чи славу руській Терпсіхорі
Складу за пломенистий літ?
А чи побачу інший світ,
Чужі та нецікаві лиця,
І, глянувши, сумний поет,
Крізь розчарований лорнет,
Як та дрібнота веселиться,
Безмовно буду позіхати
Та про минуле споминати?

---

⁵ Стрибок, антраша (франц.). – Ред.

XX

В театрі повно; ложі сяють;
Партер і крісла, все кипить:
В райку і плещуть, і гукають, —
І от завіса вже шумить.
Осяяна, напівефірна,
Смичкові владному покірна,
Між німф, струнка і вогняна,
Стоїть Істоміна. Вона
На 'дній нозі посеред кола
Кружляє звільна – і за мить
Легкий стрибок, і вже летить,
Летить, як пух від уст Еола,
То вигне стан свій, то зів'є,
І ніжкою об ніжку б'є.

XXI

Всі плещуть. Наш Онегін входить,
Іде поміж рядами сам,
Лорнет подвійний свій наводить
На ложі незнайомих дам;
Всі яруси окинув зором,
Все бачив: лицями, убором
Загал його роздратував;
Уклін мужчинам він оддав,
А далі погляд гордовитий
На сцену знехотя звернув,
Одвівши очі, позіхнув,
І каже: «Всіх пора змінити!
Балети я терпів як зло,
Та вже набрид мені й Дідлю!»

XXII

Іще амури, біси, гноми
На сцені скачуть і шумлять;
Ще слуги з марної втоми
На шубах у прихожій сплять;
Іще не кинули плескати,
Шипіти, кашляти, гукати,

Іще і в залі, й на дворі
Блищать мигтючі ліхтарі;
Померзлі ще басують коні,
І кучери навкруг огнів
Зібрались, лаючи панів,
Та, щоб зігріться, б'ють в долоні,
А вже Онегін знов у путь,—
Вбрання до балу надягнуть.

XXIII

Як змалювати вам, панове,
Той самотинний кабінет,
Де вихованець мод зразковий
Вершить свій мудрий туалет?
Все, що на вигадки безкраї
Купецький Лондон виробляє,
Щоб через Балтику свій крам
За сало й ліс возити нам,
Все, що в Парижі смак голодний,
Про зиски дбаючи всякчас,
На втіху створює для нас,
На примхи, на блищання модне,—
Все мав, добірності взірець,
Літ вісімнадцяти мудрець.

XXIV

Люльки янтарні з Цареграда,
Фарфор і бронза на столі
І – ніжним почуттям відрада —
Парфуми в чистім кришталі,
Гребінки, пилочки предивні,
І рівні ножиці, й нерівні,
І щіточки на сто ладів
Для нігтів, також для зубів.
Руссо (на пам'ять він прийшов нам)
Гнівився, що поважний Грім
Смів чистить нігті перед ним,
Химерником прекрасномовнимб.
Захисник вольності і прав
Тут права сердитись не мав.

XXV

Людина славна бути може
І дбать про нігті разом з тим:
Хто вік сучасний переможе?
Царює звичай над усім.
Євгеній мій, Чадаєв другий,
Боявшись осуду й наруги,
В своїй одежі був педант
І те, що ми назвали франт.
Щоденно він по три годині
Перед свічадом пробував,—
Зате ж і вигляд потім мав,
Як у пафоської богині,
Коли під чоловічий лад
Вона вдяглась на маскарад.

XXVI

Явивши перед ваші зори
Ряд туалетних таємниць,
Я міг би тут його убори
Намалювати до дрібниць;
Воно було б, щоправда, сміло,
Хоч малювати – наше діло,
Та панталони, фрак, жилет
Не чув по-руському поет;
Проте покаюсь перед вами,
Що склад моїх пісень і книг
Рябіть не так би густо міг
Іноплеменними словами,
Хоч я й копався на віку
В Академічному словнику.

XXVII

Та це, сказати б, не до діла:
На бал ми краще поспішим,
Куди карета полетіла
З моїм героєм молодим.
Перед померклыми домами
По сонній улиці рядами

Карет подвійні ліхтарі
Горять, як промені зорі,
І райдуги на сніг наводять;
У гроні плошок золотім
Сіє блискотливий дім,
В яскравих вікнах тіні ходять,
Мелькають профілі голів
І дам, і модних диваків.

XXVIII

Онегін в сінях покойових;
Швейцара мимо, як стріла,
Злетів по сходах мармурових,
Волосся він змахнув з чола,
Ввійшов. Навкруг юрба велика;
Гримить стомилася музика;
Усе в мазурці проліта;
Навколо й шум, і тіснота;
Дзвенять кавалергарда шпори;
Літають ніжки милих дам;
Вабливим навздогін слідам —
То строгі, то ласкаві зори,
І глушить рев скрипок гучних
Шептання модниць чарівних.

XXIX

За днів юнацького буяння
Від слова бал я шаленів:
Найкраще місце для признання,
Для потай даваних листів.
О ви, чоловіки статечні!
Прийміть поради ці доречні:
Я залюбки вам поможу
І де в чому остережу.
Та й вам, матусі, допоможе
Суворий погляд крізь лорнет
На ваших Мері та Аннет,
А то... а то рятуй нас, боже!
Тому про все це я пишу,
Що сам давно вже не грішу.

XXX

Шкода, у втіхах та в марноті
Найкращі дні мої спливли!
Проте коли б не дань чесноті,
Любив би й досі я бали.
Люблю я молодість безумну,
І тиск, і радість багатошумну,
І дам обдуманий наряд;
Люблю їх ніжки; та навряд
Чи пар хоч три на всю Росію
Найти струнких жіночих ніг.
Ах, довго я забудь не міг
Дві ніжки!.. Серцем я старію,
Холону, – а й тепер вони
Мені тривожать тихі сні.

XXXI

Коли ж і де, в якій пустині,
Безумче, ти забудеш їх?
Ах, ніжки, ніжки! Де ви нині?
Де мнете квіти лук ясних?
Під східним пещені промінням,
Ви на снігу, для вас чужиннім,
Не відпечатали слідів:
Любили ніжних килимів
Ви голубливе дотикання.
Чи не для вас я забував
Жадобу слави, шум забав,
І отчий край, і край вигнання?
Та зникло щастя те в очах,
Як слід легкий ваш у лугах.

XXXII

Діани перса, щічки Флори
Скрашають, друзі, нам життя!
Однаке ніжка Терпсіхори
Сильніш хвилює почуття.
Вона, віщуючи зарання
Непорівнянне раювання,

Умовною красою вмиє
Нам серце може запалить.
Люблю її, моя Ельвіно,
Під довгим накриттям столів,
Весною на шовку лугів,
Зимою на краю каміна,
На тлі паркету світлянім,
На узбережжі кам'янім.

XXXIII

Згадав я час перед грозою:
Як заздрив морю я тоді,
Що мчалось лавою живою
Лягти під ноги молоді!
Як прагнув разом з бурунами
Діткнутись милих ніг устами!
Ніколи у кипучі дні
На золотій моїй весні
Не прагнув я з таким тремтінням
Ні уст рум'яних, ніби цвіт,
Ні вкритих розами ланіт,
Ні перс, хвильованих томлінням;
Ніколи рій бажань палких
Так не терзав грудей моїх!

XXXIV

І другий спогад миготливий
Перебігає у думках:
Держу я стремено щасливе...
І ніжку чую я в руках;
І знов кипить моя уява,
Знов сила дотику ласкава
В холоднім серці палить кров,
Росте печаль, росте любов!..
Та, ліро! Струнами гучними
Про гордовитих не дзвони!
Не варті пристрастей вони,
Ані пісень, натхненних ними!
Слова і зір привабниць тих
Оманливі... як ніжки їх.

XXXV

Що ж мій герой? Утоми повний,
Додому швидко полетів,—
А Петербург непогамовний
Під барабанний стук ожив.
Встає купець, візник чвалає,
Прудкий рознощик поспішає,
Із глеком охтенка спішить,
І під ногами сніг рипить.
Збудився ранок благодатний.
Із коминів прозорий дим
Стовпом зростає голубим;
І пекар, німець акуратний,
У ковпаку, як і всякчас,
Вже відкривав свій васісдас.

XXXVI

Але, стомившись від балу,
Зробивши ніч з годин ясних,
Ще спить, розкинувшись недбало,
Дитя розкошів та утіх.
Опівдні встане, і готову
Дорогу починає знову,
І днів пістрява маячня
Та сама й завтра, і щодня.
А чи щасливий був Євгеній,
Розцвівши вільно, без тривоги,
Серед блискучих перемог,
У насолоді кожноденній?!
Чи марно він серед забав
Хвороб і острахів не знав?

XXXVII

Ні: почуття пригасли юні;
Докучив рано світський шум;
Недовго вабили красуні
Нудьгу його всякчасних дум;
Лукаві зради натомили,
І друзі, й дружба обманили;

Та й справді, вічно він не міг
Beef-steaks та страсбурзький пиріг
Шампанським пінним обливати
І сипать дотепів слова,
Коли боліла голова;
А хоч і був гультьй завзятий,
Та розлюбив він під кінець
І чвари, й шаблю, і свинець.

XXXVIII

Недуга, що її причину
Давно пора б нам відшукать,
Подоба англійського спліну,
Нудьга, по-нашому сказать,
Його взяла в свою облогу:
Застрелитись він, слава богу,
Не міг наважитись ніяк,
Та до життя утратив смак.
Як Child-Harold, похмурий, томний,
Він увіходив у салон;
Ні шум пліток, ані бостон,
Ані зітхання – знак нескромний,—
Ні млосьть у зорі молодім
Його не вабили нічим.

XXXIX. XL. XLI

..
..
..

XLII

Химерниці великородні!
Йому ви навівали сон.
Воно ж і правда, що сьогодні
Докучить може вищий тон.
Хоча, буває, певна дама
Тлумачить Сея чи Бентама,
Та їх розмова, як на глум,
Нестерпний, хоч невинний шум.

А ще й такі ж то непорочні,
Такі вони величні всі
У тому розумі й красі,
Такі завбачливі і точні,
Такі суворі до мужчин,
Що й вигляд їхній родить сплін.

XLIII

І ви, красунечки грайливі,
Що бистро об нічній порі
Несуть вас коні густогриві
Повз петербурзькі ліхтарі,—
І вас покинув мій Євгеній.
Утіхи зрадивши шалені,
Він, позіхаючи, засів
У себе вдома, нагострив
Перо тонке, хотів писати,—
Та здався труд йому нудним,
І все кінчилося нічим,
І не ввійшов він в цех затятий
Людей, що змовчу я про них,
Бо сам належу до таких.

XLIV

Тоді, в душевній порожнечі,
Неробством мучений тяжким,
Узявсь до хвальної він речі —
Живитись розумом людським;
Загін книжок розставив гарно,
Читав, читав, а все намарно:
Там дурість, там облудна тьма;
Там змісту, честі там нема;
На все накладено вериги;
І застара старовина,
І пристаріла новина.
Лишив він, як жіноцтво, книги,
І їх запилені ряди
Закрив тафтою назавжди.

XLV

Зненавидівши марнослів'я
І світські приписи дрібні,
Його зустрів і полюбив я.
Припали до душі мені
І мрій жадоба мимовільна,
І своєрідність непохильна,
І ум, холодний та їдкий;
Він був похмурий, я – лихий;
Обидва пристрасті ми знали,
Обох життя гнітило нас;
В серцях огонь юнацький згас;
Обох підступно чатували
Злоба Фортуни і людей,
Як тільки в світ прийшли ми цей.

XLVI

Хто жив і мислив, зневажає
Людське поріддя мимохить,
Хто почував, той муку знає —
За днями вмерлими тужить:
Йому чуже зачарування,
Йому гадюка споминання
Влива трутизну каяття.
Це часто додає життя
І чару дивного розмові.
Мене бентежив попервах
Онегін різкістю в словах,
Та все прощав я дивакові:
І жарти з жовчю пополам,

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.